EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 28.6.2006
KOM(2006) 345 lõplik

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

töötlemiseks ettenähtud marjade ja kirsside sektori olukorra kohta

{SEK(2006) 838}

- **Eessõna**

Eesistujariigi 2004. aasta novembri järeldustes puu- ja köögiviljaturu ühise korralduse lihtsustamise kohta paluti komisjonil analüüsida töötlemiseks ettenähtud marjade ja muude punaste viljade sektori ELi turgudel hiljuti kujunenud olukorda, mille on tinginud laienemine, ning esitada vajaduse korral ettepanekuid konkreetsete probleemide lahendamiseks.

Käesolevas dokumendis on esitatud komisjoni talituste tehtud analüüsi olulisemad elemendid ja järeldused seoses ELi poliitikaga. Sellele on lisatud komisjoni personali töödokument, milles antakse põhjalik ülevaade töötlemiseks ettenähtud marjade ja muude punaste viljade sektori olukorrast.

1. TAUST

Käesolevas dokumendis keskendutakse kirssidele (hapukirssidele, *Prunus Cerasus*, ja maguskirssidele, *Prunus Avium*) ja niinimetatud marjadele. Termin marjad hõlmab tavaliselt kolme viljade rühma: marjad (perekonnad *Rubus* ja *Morus*); sõstrad (perekond *Ribes*) ja mustikad (perekond *Vaccinium*) ning seemnised ehk ebaviljad (perekond *Fragaria*, st maasikad).

Töötlemiseks ettenähtud marjade ja kirsside sektori jaoks oli 2004. aasta raske – mitmete toodete (eriti mustsõstarde, maasikate ja hapukirsside) tootjahinnad olid nii mõneski liikmesriigis madalad. Madalad hinnad mõjutasid mitmeid tooteid (eriti maasikaid ja mustsõstraid) ka 2005. aastal.

Kui ELiga liitusid uued liikmesriigid, kellel on mahukas töötlemiseks ettenähtud marjade ja muude punaste viljade sektor, muutus selle sektori üldpilti ELis märkimisväärselt. Kahe olulise tootja, Ungari ja Poola lisandumisega sai EL-ist maailma suurim töötlevale tööstusele ettenähtud marjade tootja.

2. SEKTORI OLUKORRA ANALÜÜS

2.1. Sektori põhijooned ELis

ELi tasandil moodustavad marjade ja hapukirsside[1] all olevad alad 0,25% kogu viljelusmaast. See on suurima tähtsusega sektor Põhja-Euroopa maades, välja arvatud maasikate ja maguskirsside puhul. 1,1%-ga on selle sektori tähtsus suurim Poolas. 2004. aasta laienemisega kasvas marjade (sõstarde, karusmarjade, vaarikate ja maasikate) ja hapukirsside tootmine ELis märkimisväärselt: haritava maa pindala suurenes 69 000 hektarilt EL 15-s hüppeliselt 237 000 hektarini (aastate 2002–2004 keskmine) EL 25-s, millest 141 000 hektarit on Poolas.

Marjade tootmine on töömahukas, välja arvatud sõstarde ja kirsside puhul, mille saagikoristus võib toimuda mehhaniseeritult. Võttes arvesse seda, et töötlemiseks ettenähtud toodete turul on hinnad madalamad kui värskete toodete turul, asub

[1] Maguskirssi siinkohal ei käsitleta, kuna selle puhul on töötlemiseks mõeldud toodete turu osakaal kogutoodangus väiksem (ligikaudu 10%) kui muudel viljadel.

töötlemiseks ettenähtud marjade sektor konkurentsisurvest tingituna peamiselt madalate tööjõukuludega riikides.

Marjad moodustavad sageli osa vähemsoodsate piirkondade (nt poolmägiste alade) võimalike põllukultuuride kitsast valikust. Lisaks sellele muudab võimalus toota marju väikestes kogustes selle sektori eriti sobilikuks väiketaludele, mis on vähemsoodsatel või poolmägistel aladel tihti ülekaalus. Sellistes taludes võimaldavad marjad pere tööjõudu paremini kasutada. Osaajalistele talunikele pakuvad need sageli lisasissetulekut.

Kuigi selle sektori majanduslik suurus kogu põllumajanduses on piiratud, on see tootjariikides tihti koondunud kindlatesse piirkondadesse. Seega saab see piirkondlikule majandusele märkimisväärselt kaasa aidata.

2.2. Sektori põhijooned Poolas

Poola toodang moodustab kaks kolmandikku ELis töötleva tööstuse jaoks toodetud marjadest ja hapukirssidest.

Viimase 15 aasta jooksul on marja- ja viljapuuaedade pindala olnud suhteliselt stabiilne, jäädes vahemikku 260–290 000 hektarit. Sellest ligikaudu 15% on marja- ja sõstrapõõsaste (sõstrad, karusmarjad, vaarikad ja muud põõsad) ja 10% hapukirsside all. Maasikate all oleva maa pindala on viimase 15 aasta jooksul kõikunud (väikseim, 38 000 hektarit, oli see 2002. aastal ja suurim, 65 800 hektarit, 2001. aastal).

Marjade tootmine on koondunud teatud piirkondadesse. Selle tähtsus on suurim kolmes vojevoodkonnas, mis aastatel 2002–2004 andsid ligikaudu 55% riigi marja- ja hapukirsitoodangust: Lubelskie (24,1% kogutoodangust mahu järgi), Mazowieckie (20,9%) ja Łódzkie (11,4%).

Maapiirkondade kõrge töötuse taseme ja väikeste põllumajandusstruktuuride kontekstis kujutab töötlemiseks ettenähtud marjade sektor olulist tulu- ja tööhõiveallikat. Täistöökohtadele taandatuna tagab kogu puu- ja köögiviljasektor hinnanguliselt 250 000 töökohta (tootmine, turustamine, töötlemine). Ainult marjade ja kirsside sektoris on see arv 80 000 täistöökohta.

Selles sektoris on ülekaalus väikesed talumajapidamised, kuigi viimase 15 aasta jooksul on toimunud nende ühinemine. Mustsõstarde ja hapukirsside puhul moodustavad talud, kus viljade all on rohkem kui üks hektar, ligikaudu kaks kolmandikku riigi toodangust.

Tootmise killustumise muudab veelgi keerulisemaks organiseerituse madal tase. Kõigi puu- ja köögiviljade puhul moodustab organiseeritud tootmine (tootjarühmad ja tootjaorganisatsioonid) üksnes 2% turustatud puu- ja köögiviljade kogutoodangust.

Kuna enamiku marjade pakkumine on killustatud, kogutakse vilju tootmispiirkondade külades asuvates kogumiskeskustes ja transporditakse tööstusele. Suured talud müüvad toodangut harilikult otse tööstusele. Väike osa (hinnanguliselt 10–15%) marjadest ja hapukirssidest tarnitakse tööstusele tootjate ja töötlejate vaheliste lepingute alusel.

2.3. Olukord peamistes allsektorites

Marjade puhul keskendutakse ülevaates kultuurtaimedele ja põhiliikidele: mustsõstardele, vaarikatele ja maasikatele. Üheskoos moodustavad need marjad üle 90% tööstusele toodetavatest marjadest. Kirsside puhul on tehtud eraldi analüüs hapu- ja maguskirsside kohta.

2.3.1. Maasikad

ELis toodetakse spetsiaalselt töötlevale tööstusele ettenähtud maasikaid peamiselt Poolas. Teistes liikmesriikides toodetakse maasikaid värskete toodete turule, kuigi väikseid koguseid müüakse ka tööstusele. Poola toodang moodustab ligikaudu 60% ELis tööstusele tarnitavatest maasikatest. EL 25-s on kolmandatest riikidest imporditud külmutatud maasikate osakaal ELi töötlevale tööstusele tarnitud maasikate koguhulgas kasvanud vähem kui 20%-lt aastatel 2001/2002 kuni 38%-ni aastatel 2003/2004.

Aastatel 2004 ja 2005 langesid ELis hinnad (töötlevale tööstusele ettenähtud maasikate ja külmutatud maasikate hinnad) kombineeritud surve all, mida avaldasid ELi tootmise kasv võrrelduna eelnevate aastatega ja kolmandatest riikidest, eriti Hiinast pärit odava impordi suurenemine.

Poola maasikasektori põhijooned võib kokku võtta järgmiselt:

- suhteliselt madalate investeerimiskulude tõttu on töötlemiseks ettenähtud maasikate tootmisest saanud lisasissetuleku allikas arvukatele maapiirkondade majapidamistele. Sotsiaalsest vaatenurgast etendab see sektor maapiirkondades kaalukat rolli. Hinnangute kohaselt tuli 2002. aastal kaks kolmandikku toodangust nendest 10%-st taludest, kus maasikate all olev pind oli suurem kui 0,5 hektarit. Ülejäänud 90% talunikest, kellel oli maasikate all vähem kui 0,5 hektarit, andsid ühe kolmandiku Poola kogutoodangust;

- see sektor on spetsialiseerunud töötlevas tööstuses populaarse kultivari ‘Senga Sengana’ kasvatamisele. Teisalt ei sobi see kultivar värskete toodete turule, selle saagikus on väike ning saagikoristuse aeg ülimalt lühike ja saagi kogus võib sõltuvalt ilmastikutingimustest olla väga muutlik. Need omadused koos viimastel aastatel toimunud kolmandatest riikidest pärit impordi kasvuga panevad praegustes madalate hindade tingimustes selle kasvatamise surve alla, seda eriti suuremate põllumajandustootjate puhul;

- madala hinnaga import, turunõudluse kõikumine ning tootjate ja pooltoodete töötlejate arvukus koos ‘Senga Sengana’ enda omadustega tekitavad aastate võrdluses hinnakõikumisi, mida võib lisaks mõjutada ka ELi toiduainetööstuse nõudluse tase külmutatud maasikate järele;

- ‘Senga Sengana’ rikneb pärast saagikoristust kiiresti ja vajab sobilikku koristusjärgset käsitsemist (eriti jahutamist). Tööstusele turustamine on killustatud ja lepingute alusel müüakse tähtsusetuid koguseid. Praegust rahvusvahelist konkurentsi ja madalaid hindu arvesse võttes ei tundu tõenäoline, et hinnakorraldust hõlmavad lepingud laieneksid väljapoole konkreetsete vajadustega allsektoreid (nt imikutoit, kõrge kvaliteediga keedised). ‘Senga

Sengana' kasvatamisel esinevate probleemide lahendamiseks läbiviidud teadustegevus hõlmab marjade ökoloogilise tootmise tehnikaid, uusi kasvatusmeetodeid ja paremaid hahkhallituse eest kaitsmise tehnikaid.

Töötlemiseks mõeldud maasikate praegused madalad hinnad ELis muudavad mõnes liikmesriigis värskete maasikate sektori jaoks keerulisemaks töötleva tööstuse müügituru kasutamise värskete toodete turu reguleerijana.

Alates 1990ndatest aastatest on nõudlus pooltöödeldud maasikate järele ELis dünaamiliselt kasvanud. Ent suurel määral oli see kasv seotud marjadest valmistatud toodete tööstusega, mis suure osa toodete puhul ei sõltu kindlast kultivarist. Samuti oli see kasv seotud mahlade ja muude jookide tööstusega. Teisalt on keedisetööstuse vajadused stabiilsed.

2.3.2. *Mustsõstrad*

Mustsõstraid kasvatatakse Põhja-Euroopa liikmesriikides, kusjuures ainuüksi Poola annab ELi toodangust 70%. EL on maailma suurim tootja, kolmandates riikides on tootmine suhteliselt piiratud ja ELi imporditavate mustsõstarde kogused on ebaolulised. Tooraine ja pooltoodete hinnad on alates 2003. aastast langenud, tingituna mustsõstarde tootmise kasvust keskmiselt ligi 150 000 tonnilt aastatel 1998–2002 kuni 200 000 tonnini aastatel 2003 ja 2004. Tootmine on saavutanud rekordtaseme, samas kui valmistoiduainete (peamiselt marjadest valmistatud jookide) tarbimises ei ole sellist dünaamilist kasvu olnud ja ekspordivõimalused väljapoole ELi on suhteliselt piiratud. Toote tulusust reguleerib ligikaudu 10–12-aastane tootmistsükkel, mis on tingitud tootjate kalduvusest luua kõrgete hindade ajal uusi istandikke, sillutades seeläbi teed hinna järgnevale langusele.

Korrigeerida tuleb mustsõstarde all olevate maa-alade suurust, et tuua tootmine taas tagasi sobilikumale tasemele. Üks vahendeid, mida talunikud harilikult kasutavad, on taimede väljajuurimine üleliigsetes istandikes. Mustsõstar on mitmeaastane taim ja moodustab osa talu külvikorrast. Seega toimub taimede väljajuurimine üleliigsetel maa-aladel ka talunike poolt kasutatava külvikorrasüsteemi osana.

Nõudluse poolel on mustsõstraid sisaldavate toiduainete tarbimine stabiilne või isegi vähenemas. Mustsõstratoodetele pakuvad konkurentsi muud tooted (apelsinimahlad, jõhvikamahlad jms). Tarbimine võiks tõusta tõhusama müügiedendamise ja tootearenduse tulemusel.

2.3.3. *Vaarikad*

Alates laienemisest aastal 2004 on vaarikate tootmine ELis kasvanud 28 000 tonnilt 87 000 tonnini (aastate 2002–2004 keskmised), kuna juurde on tulnud kaks uut suurt tootjat: Poola (48 000 tonni) ja Ungari (10 000 tonni). Kahes uues liikmesriigis on marjade peamiseks kasutajaks töötlev tööstus, samas kui selle osa teistes liikmesriikides on väike, välja arvatud Prantsusmaal, kus tööstusele müüakse ligikaudu 10% toodangust. Ühendkuningriigis Šotimaal toodeti peamiselt tööstuse jaoks. Ent konkurentsivõime puudumise tõttu võeti selles sektoris 2000. aastate algul suund peaaegu täielikult värskete toodete turule.

EL 25-s on töötlevale tööstusele ettenähtud vaarikate pakkumine kasvanud 115 000 tonnilt aastal 2000 rohkem kui 160 000 tonnini aastal 2004. Tööstusele ettenähtud vaarikate suur pakkumine Euroopas põhjustas 2004. aastal hinnalanguse. Ligi kaks kolmandikku kogu tööstusele pakutavast kogusest moodustavad külmutatud vaarikad. Serbia on aastaid olnud suurim külmutatud vaarikate tarnija ELi, eksportides EL 25-sse aastatel 2002–2004 keskmiselt 54 000 tonni aastas, ning talle järgneb Tšiili keskmiselt 14 000 tonniga. Viimastel aastatel on ELis toodetud külmutatud maasikate osakaal kogu ELis pakutavas koguses suurenenud Poola tootmise kasvu tõttu (keskmiselt 20 000 tonnilt aastatel 1999–2002 kuni 30 000 tonnini aastatel 2003–2004) 20%-lt aastal 2002 kuni 31%-ni aastal 2004.

Poolal on viimase kümne aastaga õnnestunud haarata endale märkimisväärne turuosa ja ta tundub olevat olukorras, mis võimaldab tal oma positsiooni tänu mitmetele eelistele veelgi parandada: vaarikate kasvatamise traditsioon, madalad tööjõukulud, tugev teadustöö kultivaride arendamise osas, laia pooltooteid valmistava tööstusliku baasi olemasolu. Teisest küljest piirab oluliselt selle sektori konkurentsivõime paranemist tootmise ja tootjate poolt tööstusele turustamise killustatus. Sektori tugevdamise protsessis on kriitiliselt tähtis parandada tootmist talude tasandil ja turustamist pooltooteid valmistavale tööstusele.

Ungaris on vaarikate tootmine viimase kümne aastaga vähenenud. Hoolimata ELi püsivast nõudlusest on külmutatud vaarikate eksport langenud, kajastades konkurentsivõime vähenemist. Riik on tõepoolest turul kokku puutunud üha kasvava konkurentsiga, samas kui riigisiseselt on kulud selles sektoris kasvanud. Lisaks sellele eeldaksid Ungari looduslikud tingimused niisutussüsteemide loomist (riik asub Euroopa vaarikatootmisala lõunapiiril), mis praegu, mil toodetakse töötlemiseks ettenähtud toodete turule, ei ole kasumlik.

2.3.4. Hapukirsid

Hapukirsse kasvatatakse külma kliimaga riikides, peamiselt Põhja-Ameerikas ja Põhja-Euroopas. Värskelt tarbitakse hapukirsse harva. Pärast saagikoristust need tavaliselt konserveeritakse või külmutatakse ning kasutatakse eri liiki toodetes, sealhulgas kompottides, keedistes ja mahlades ning mitmesugustes magustoitudes.

ELi hapukirsisektoris domineerib kolm riiki: Poola (190 000 tonni aastatel 2002–2004), Ungari (51 000 tonni) ja Saksamaa (31 000 tonni). Üheskoos annavad need kolm riiki 87% ELi kogutoodangust. Ajavahemikus 1998–2004 kasvas EL-25s hapukirsside toodang keskmiselt 5% aastas, jõudes 340 000 tonnini aastal 2004. Enamik sellest kasvust pärineb Poolast. Ka Ungaris on tootmine kasvanud. Saksamaal on see sektor alates 1990ndatest aastatest kahanenud Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest pärit impordi üha kasvava konkurentsi surve all. 60% ELi hapukirsitoodangust annab Poola.

Saksamaal ja Poolas on põllumajandusstruktuurid väikesed, kuigi Poolas suurte talude osakaal kasvab. Ungaris, vastupidi, domineerivad suured talud (kümne või enama hektariga talud moodustavad kogu pindalast 50%, võrrelduna 3%-ga Poolas). Kuna tegemist on väikeste põllumajandusstruktuuridega, koristatakse kirsse Saksamaal ja Poolas käsitsi. Ungaris koristatakse 30% toodangust mehhaniseeritult. Seetõttu on tööjõukulud toodangu kasumlikkuse seisukohalt otsustava tähtsusega ning Saksamaa on Ungari ja Poolaga võrreldes ebasoodsas olukorras.

Saksamaal ja Ungaris mängivad tootjaorganisatsioonid ja tootjarühmad hapukirsside töötlevale tööstusele turustamisel olulist rolli, esindades 40% Saksamaa kogutoodangust ja 50–60% Ungari kogutoodangust. Poolas, vastupidi, on tootjaorganisatsioonide või tootjarühmade roll endiselt üliväike.

EL 25 import kolmandatest riikidest moodustab väikese osa kogu ELi töötlevale tööstusele ettenähtud hapukirsside pakkumisest, ulatudes aastatel 2002–2004 keskmiselt 11%-ni.

ELi uutes liikmesriikides on hapukirsside tootmine alates 1990ndatest aastatest dünaamiliselt kasvanud. Analüüsi põhjal põhjustas 2004. aasta hinnalanguse ELi ja Serbia suur saak, mis ületas tööstuse vajadusi. Võttes arvesse uute viljapuuaedade rajamise ulatust, eriti Poolas, võivad hinnad selles sektoris madalad püsida, kui just ilm saaki ei mõjuta nagu aastal 2005.

2.3.5. Maguskirsid

Töötlev tööstus kasutab ära ligikaudu 15% ELi maguskirsitoodangust. Kolmes liikmesriigis – Prantsusmaal, Itaalias ja Hispaanias – on see sektor töötlevale tööstusele orienteeritud. Peamised kasutusalad on konserveerimine (kirsid siirupis ja muud tooted), alkoholiga valmistamine (osaliselt kondiitritööstusele) ja suhkrus säilitamine (suhkrus säilitatud kirsid).

Alates 1990ndate aastate algusest on konserveeritud maguskirsside tootmine ELis vähenenud, osaliselt seetõttu, et need on asendunud konserveeritud hapukirssidega, mis on imporditud Kesk-Euroopast, või imporditud konserveeritud maguskirssidega. Ka alkoholiga valmistatud maguskirsside tootmise puhul ELis on tulnud kokku puutuda konkurentsiga, mida pakuvad sarnased kolmandatest riikidest imporditud tooted. See sektor on märgatavalt kahanenud.

ELi suurimad suhkrus säilitatud kirsside tootjad on Prantsusmaa ja Itaalia, neile järgneb Hispaania. Prantsusmaal ja Itaalias on see sektor alates 1990ndatest aastatest arenenud eri suundades. Itaalias hakkas tööstus 1990ndate aastate alguses kasutama Itaalias toodetud tooraine asemel kolmandatest riikidest (Bulgaariast, Türgist ja Rumeeniast) imporditud toorainet. Märkimisväärne osa kolmandatest riikidest imporditud toorainest (lühiajaliseks säilitamiseks konserveeritud kirsid) reeksporditakse pärast vähest töötlust (liigitamine, sorteerimine jms) kolmandatesse riikidesse. Osa toorainest töödeldakse suhkrus säilitatud kirssideks. Prantsusmaal on see sektor järginud järjepidevat strateegiat, mis põhineb tooteahela tugeval integreerimisel ning mitut kutseala hõlmaval kooskõlastatud lähenemisel ja tegevusel. Mitme kutseala raamistikus töötati välja erinevad meetmed tooteahela konkurentsivõime edendamiseks. Hoolimata kasvanud konkurentsist kasutab tööstus endiselt kohalikku toorainet.

3. PEAMISED JÄRELDUSED

Mitmete töötlemiseks ettenähtud viljade puhul on seoses hindade (tootjahindade ja pooltoodete hindade) langusega ELi turul tulnud viimastel aastatel raskustega kokku puutuda. Need raskused on tingitud kolme liiki teguritest, mis mõjuvad erinevatele toodetele erinevalt: 1) kasvanud konkurents, mida pakuvad kolmandad riigid

(maasikate sektoris); 2) turu vajadusi ületav toodang; 3) sektori segmentide ebapiisav konkurentsivõime, mis on tingitud killustunud tooteahelast (tootjate organiseerituse madal tase jms).

Teiste kultuuride sektorite puhul võivad ajutisi raskusi tekitada ka muud asjaolud (nt ebasoodne ilm).

3.1. Konkurents, mida tekitab import kolmandatest riikidest

Analüüs näitab, et kolmandatest riikidest pärit impordi tähtsus EL-25s on hapukirsside puhul väike ja mustsõstarde puhul olematu. Vaarikate ja maguskirsside puhul on selle tähtsus suurem, kuigi vaarikate osas on see viimastel aastatel vähenenud. Külmutatud maasikate osas on selle tähtsus viimase kolme aastaga kasvanud. Töötlevale tööstusele mõeldud maasikate sektor on seetõttu kokku puutunud kasvanud konkurentsiga, mida pakuvad kolmandatest riikidest, eelkõige Hiinast imporditud madala hinnaga külmutatud maasikad.

Praegu uurib komisjon, kas import Hiinast on toimunud dumpingu tingimustes.

3.2. Toimetulek turu vajadusi ületava toodanguga

3.2.1. Tootmisvõimsuse kohandamine nõudlusega

Mustsõstarde ja hapukirsside tootmispotentsiaal ELis ületab praegu tööstuse nõudlust. Kui ilm ei anna olulist tagasilööki, mis saaki mõjutaks, jäävad hinnad tõenäoliselt ka edaspidi madalale tasemele. Seoses uute istandikega, mis loodi viimase ajani püsinud kõrgetele hindade tõttu, on tootmispotentsiaal mõlemas sektoris viimastel aastatel märkimisväärselt tõusnud.

Nendes tingimustes võib osa talunikest soovida asjaomasest tootmisest loobuda ja kasutada maad muude kultuuride kasvatamiseks. ELi riigiabi eeskirjad lubavad liikmesriikidel teatavatel tingimustel rakendada subsideeritud väljajuurimiskavasid. Hõlbustamaks maa üleminekut marja- ja sõstrapõõsaste kasvatamiselt (mida käsitletakse ELi seadusandluses mitmeaastaste kultuuridena) muude kultuuride kasvatamisele, võivad ajaloolise mudeli raamistikus ühise põllumajanduspoliitika ühtset otsemakset kohaldavad liikmesriigid kasutada riiklikku reservi uute võrdlussummade kehtestamiseks nende piirkondade talunikele, kus ümberkorraldus toimub.[2]

Samuti on ELi maaelu arengu programmidega võimalik hõlbustada talude tasandil ümberorienteerumist muule põllumajandustegevusele (uue maaelu arengu määruse[3] 1. telje „põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine" alusel võetavad meetmed) või mittepõllumajanduslikule tegevusele (3. telje „maapiirkondade elu kvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine" alusel võetavad meetmed). 3. telje alusel võetavad toetusmeetmed soodustavad tegevuse mitmekesistamist maapiirkondades ning tugevdavad seega kohalikku majandust ja selle suutlikkust tulla toime konkreetsetes põllumajandussektorites esineda võivate raskustega.

---

[2] Vaata nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 (ELT L 270, 21. oktoober 2003) artikkel 42

[3] Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 (ELT L 277, 21. oktoober 2005)

3.2.2. Nõudluse kasvatamine: müügi edendamine ja tootearendus

Võrreldes muude viljadega on marjade turud piiratud suurusega. See kehtib nii värskete kui töödeldud toodete puhul. Müügiedenduskavades keskendutakse harva selle sektori toodetele, sellest tulenevalt ei ole need sageli tarbijatele hästi teada. Mõnes liikmesriigis on sektori ettevõtjad teinud algatusi oma toodete müügi edendamiseks. Selles kontekstis võib ELi toetus põllumajandustoodete müügi edendamisele osutuda oluliseks vahendiks, mille abil edastada teavet marjade kohta ja kasvatada nõudlust nende järele.

Tootearendus on turgude laiendamisel või uute turgude loomisel tähtis vahend. Mitmed maaelu arengu programmist lähtuvad meetmed võivad olla ettevõtjatele abiks uute toodete väljatöötamisel: toetus turustamisse ja töötlemisse tehtavatele investeeringutele, toetus talunike koostööle uute toodete arendamisel ja toetus talunike osalemisele toiduaine kvaliteedisüsteemides.

3.3. Sektori konkurentsivõime edendamine

Analüüsi käigus ilmnenud tooteahelate puuduste hulgast on kõige kriitilisem viljade tootmise ning nende töötlevale tööstusele turustamise killustatus Poolas.

Mõnikord väidetakse, et samasugune kava, nagu on nõukogu määrustega (EÜ) nr 2201/96 ja nr 2202/96 ette nähtud töötlevale tööstusele värskeid tooteid müüvate tootjaorganisatsioonide toetamiseks, aitaks kõrvaldada tootmise killustatusest tingitud piiranguid ja muudaks tööstusele turustamise suures osas sujuvamaks, aidates seega kaasa sektori stabiliseerimisele. Ent eespool nimetatud määruste raames hetkel kohaldatavate dokumentide peamiseks põhjenduseks olid ELi kolmandatest riikidest kõrgemad tootjahinnad. Töötlevale tööstusele ettenähtud marjade ja kirsside sektori suure osa puhul see ei kehti. Lisaks sellele vaadatakse olemasolevaid kavasid hetkel läbi, et viia need rohkem kooskõlla ühise põllumajanduspoliitika reformiga.

Seepärast leiab komisjon, et sellise toetuskava kehtestamine oleks nii tehnilisest seisukohast ebapiisav kui ka ennatlik. Komisjon tunnistab, et sektori organiseerituse madal tase Poolas ja tööstusele turustamise killustatus kujutavad endast olulisi piiranguid sektori konkurentsivõimele. Siiski leiab komisjon, et nende piirangute kõrvaldamiseks on võimalik kasutada nii ühise põllumajanduspoliitika esimese kui ka teise samba raames olemasolevaid poliitikaid.

Ühise turukorralduse nurgakiviks on toetus, mida antakse tootjaorganisatsioonidele nende konkurentsivõime tugevdamiseks. Seda toetust suunatakse kaasfinantseeritud rakenduskavade kaudu, mida tootjaorganisatsioonid ellu viivad.

Toetust antakse ka tootjarühmadele, kes rakendavad tunnustuskavasid täitmaks kriteeriume, mis on vajalikud nende tunnustamiseks tootjaorganisatsioonina. See toetus on eriti oluline uute liikmesriikide jaoks, kus selle sektori organiseerituse tase on sageli madal ja moodustuvad tootjarühmad liiga väikesed, et neid saaks nende esimestel tegevusaastatel tootjaorganisatsioonideks liigitada. Tootjarühmad võivad saada kahte liiki toetust: toetust nende loomise õhutamiseks ja haldustoimingute hõlbustamiseks ning investeeringutoetust (erilaenude või kapitali näol).

Puu- ja köögiviljaturu ühise korralduse reformi raames võib komisjon teha ettepanekuid konkreetse lisatoetuse maksmiseks liikmesriikidele, kus organiseerituse tase on madal.

ELi maaelu arengu programmidel, eriti 1. telje („põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine") alusel võetavatel meetmetel on siin samuti oma roll. Eelkõige kehtib see selliste meetmete kohta, nagu põllumajandusettevõtete moderniseerimise toetus ja põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmise toetus (turustamine ja töötlemine). Sama 1. telje alusel kohaldatakse uutes liikmesriikides üleminekumeetmeid, millega toetatakse elatuspõllumajandusettevõtteid ja tootjarühmade moodustamist.

Organiseerituse puudumine suurima toodanguga liikmesriigis koos asjaomaseid sektoreid käsitlevate majandusandmete nappusega nõuavad selle sektori majandusolukorra paremat jälgimist ELi tasandil, mille üheks võimaluseks on seada sisse vastavate asjatundjate korrapärased kohtumised.

3.4. Toimetulek kriisiolukorraga

Nagu ka muud liiki viljade puhul, sõltub töötlevale tööstusele ettenähtud marjade ja viljade tootmine suuresti ilmastikutingimustest. Vihmased ilmad võivad saagi rikkuda, samas kui hea ilm kogu kasvuperioodi vältel võib seda soodustada.

ELi põllumajandusliku riigiabi eeskirjade raames on lubatud maksta hüvitust talunikele, kes kannavad kahju ebasoodsa ilma tõttu. Selles kontekstis teeb komisjon ettepaneku neid eeskirju lihtsustada ja kriisitoetusi hõlbustada. Eelkõige tehakse ettepanek vabastada halva ilma mõju hüvitamiseks makstav abi komisjoni eelneva loa nõudest, mis makseid talunikele oluliselt kiirendaks.

Turul liigsest pakkumisest tingitud ootamatute ja ajutiste raskuste lahendamise vahendiks võiks olla saagi koristamata jätmine. Puu- ja köögiviljaturu ühise korralduse reformi raames oleks vaja arutada võimalust võimaldada tootjaorganisatsioonide rakenduskavades hüvituse maksmist koristamata jätmise eest.

3.5. Lõppmärkused

Üldiselt olid peamised tegurid, mis põhjustasid töötlemiseks ettenähtud marjade ja kirsside sektoris 2004. ja 2005. aastal kriisiolukorra, ülepakkumine (hapukirsid aastal 2004 ja mustsõstrad) ja killustatud tooteahelad.

Iga probleemide kategooria kohta on läbi vaadatud ühenduse olemasolevad võimalikud poliitilised vahendid. See läbivaatamine näitas, et enamikke probleeme on võimalik lahendada olemasolevate vahenditega. Eelkõige puu- ja köögiviljaturu ühise korralduse ning maaelu arengu programmide kaudu on ELil olemas asjakohased vahendid tooteahela toimimise parandamiseks marjade ja kirsside sektoris.

Käesolevat aruannet ja sellele lisatud komisjoni talituste töödokumenti ELis töötlemiseks ettenähtud marjade ja kirsside sektori läbivaatamise kohta võetakse koos välishindamiste ja mõju hindamisega nõuetekohaselt arvesse puu- ja köögiviljaturu ühise korralduse reformi väljatöötamisel.